

WEEKDIEREN AAN DE NOORDBRETOENSE KUSTEN

A. ANNYS

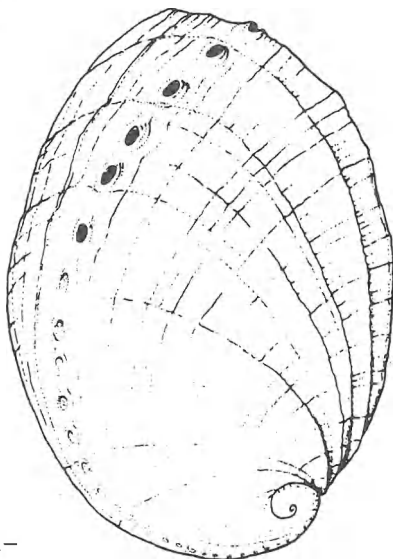
Van 14 tot en met 18 april ging, zoals aangekondigd in de vorige twee nummers van de Strandvlo, de uitstap naar Bretagne door. Voor enkelen onder ons een unieke kans om onze kennis inzake mariene biologie te verruimen. Een aantal deelnemers was er specifiek op uit om vooral weekdieren in hun natuurlijke milieu waar te nemen. Ze kregen daartoe volop de gelegenheid.

Het verblijf ging door te Trébeurden, een kleine toeristische badplaats, met een bescheiden haven, op enkele kilometers van Perros-Guirec. Het uitzicht op het strand is dat van de doorsnee Bretoense kust: verweerde rotskliffen, zandstrand en voor de kust verspreid enkele rotseilandjes, getuigen van de vroegere kustlijn, maar langzaam door erosie van de zee omgevormd tot enkele kale rotsen.

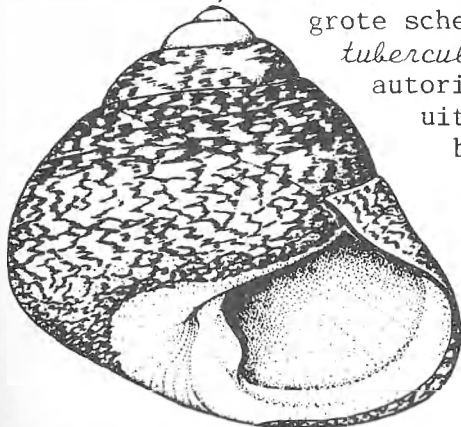
Eerste dag.

Om 7 uur in de morgen zijn alle deelnemers reeds paraat om het morgenmaal te nuttigen, dat ons werd toegereid door Madame Le Floc'h, van wie we de avond tevoren, als vorm van welkom, enkele

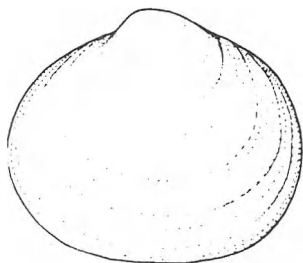
grote schelpen van pas verorberde *Haliotis tuberculata* kregen. Weinigen zien er na de autorit van 11 uur werkelijk vermoeid uit, of weten ze dit misschien te verbergen onder hun geestdrift? Om 9 uur bevinden we ons reeds op het strand. Vandaag staat de baai direct grenzend aan het hotel voor onderzoek op het programma. Onderaan de kliffen stuiten we meteen op enorme granieten blokken die bezaaid zijn met *Mono-*

Haliotis tuberculata

Monodonta lineata

Kellia suborbicularis

donta lineata en *Patella vulgata*. Hier vinden we ook een lid van de familie Littorinidae: *Littorina nigrolineata*, een soort die tot voor kort als een variëteit van *L. saxatilis* beschouwd werd, maar nu het voorrecht geniet om als eigen soort voort te bestaan (1). In de poeltjes, tussen de rotsen, leeft *Patella aspera*. Je kunt ze moeilijk ontdekken, maar wie zoekt naar bobbeltjes begroeid door algen, ontdekt er weldra verscheidene. Het Purperslakje *Thais lapillus* heeft het hier ook naar zijn zin. Nochtans blijkt dit slakje een tegenvaller. Naar Bretoense normen valt het gemiddeld nogal klein uit. In een lege schelp vindt René een levend exemplaar van *Kellia suborbicularis*, een kleine tweekleppige die zowat in alle wereldzeeën terug te vinden is. Onder de rotsen merken enkelen *Philbertia purpurea* op, een lid van de familie Turridae. Enkele ogenblikken later blijkt Willy de vinder van een tweede vertegenwoordiger van deze familie: *Bela nebula*, een slakje dat leeft op *Ulva* sp. *Gibbula umbilicalis*, een gemakkelijk te herkennen tolhoren aan de wijde navel onderaan, komt ook in massa voor.

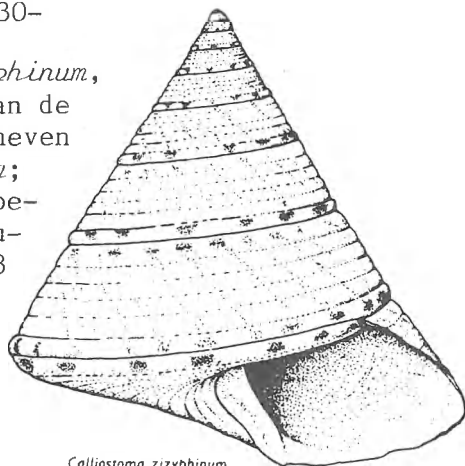
Ondertussen trekt de zee zich steeds verder terug en belanden we op het kleine strandje voor het haventje van Trébeurden. Op het zand vinden we reeds dadelijk de drie soorten tapijtschelpen: *Venerupis aurea*, *V. rhomboides* en *V. pullastra*. Sommige van deze dieren hebben prachtig getekende schelpen. In vele lege schelphelften en onderaan stenen vinden we het Chinese hoedje *Calyptraea chinensis*. Op *Fucus serratus* vinden we zoals reeds zovele malen voordien de Stompe Alikruik *Littorina obtusata* en zijn direkte verwant (die er dan ook enorm goed op lijkt) *L. mariaae*. Sommige rotsen blijken banken vol *Mytilus galloprovincialis* te dragen.

De verschillende rotspartijen zijn gastheer voor de grootste verscheidenheid aan weekdieren: *Ocenebra erinacea*, een murex-soort, volledig overwoekerd door zeepokken en allerlei algen; *Trivia monacha* en *T. arctica*, waarvan het zicht van de omgeslagen mantel rond de schelp menigeen onder ons vol bewondering deed blijven staan om het diertje in zijn natuurlijk element

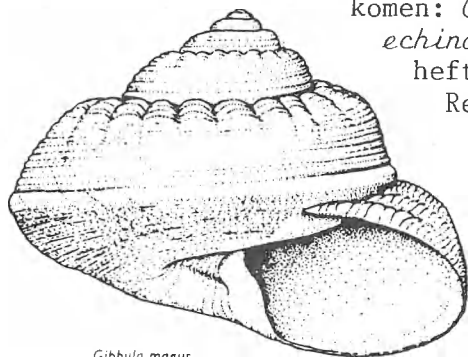
Philbertia purpurea

waar te nemen; *Calliostoma zizyphinum*, die als kleine kegeltjes onderaan de rotsen hangen, en zijn direkte neven *Gibbula pennanti* en *G. cineraria*; *Littorina littorea*, de ons ook bekende alikruik, die hier tot reuzen uitgroeien (een hoogte van 3 cm is geen uitzondering).

Calliostoma zizyphinum

Meer en meer strand komt bloot te liggen, waardoor we ons op een vrijkomend slibgebied wagen. Hier vinden we de diepst levende vertegenwoordiger van de tolhorens: de Knobbelige Tolhoren *G. magus* (2). In het slib kruipen twee soorten Fuikhorens rond: *Hinia reticulata* en *H. incrassata*. Beide zijn aaseters en wie dode zee-sterren of vissen ontdekt ziet meteen de familie fuikhoren zijn middagmaaltje nuttigen. Enkele lokale bewoners zijn onder-tussen ook op het strand verschenen. Ze blijken gewapend met hark en emmer. Deze mensen verzamelen weekdieren met een andere bedoeling dan de onze. Wie ze volgt krijgt al gauw een kleine collectie mollusken te zien, die bij hen in de soep terecht-komen: *Cerastoderma edule*, *Acanthocardia echinata*, alle tapijtschelpen en mes-heften.

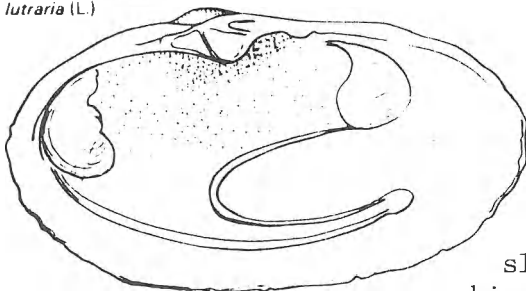
Gibbula magus

Regelmatig blijken sommigen onder ons fonteintjes uit het zand te zien opstijgen. Ze blijken gelijk te hebben, want nadat de spade er bij gehaald werd en we een 40-tal cm diep gegraven hebben, komen prachtexemplaren van *Lutraria lutraria* naar boven.

De hilariteit omtrent deze spui-ters is volledig wanneer sommigen bij het zoeken naar siphokanalen door deze gasten een nat pak bezorgd krijgen. Nog twee Veneridae komen in dit gebied voor en werden dan ook door ons gevonden: *Venus verrucosa* en *Callista chione*.

Wanneer het eb is, ligt een klein *Laminariaveldje* bloot. De gevonden weekdieren blijken hier niet al te veelvuldig voor

Lutraria
lutraria (L.)

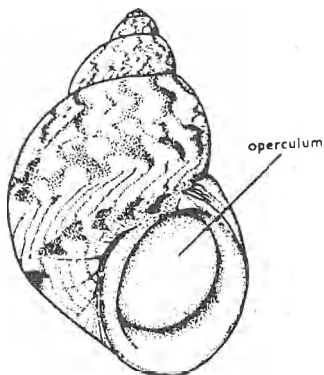

te komen, of ontbrak het ons door het opkomende water aan tijd om grondig te zoeken? Niettegenstaande vonden we *Patina pellucida*, *Lacuna vincta* (twee typische Laminariabe-woners), *Tricolia pullus* en *Rissoa parva* op deze reusachtige wieren. De Vlokkige Naaktslak *Aeolidia papillosa* heeft hier ook zijn verblijf. We vonden

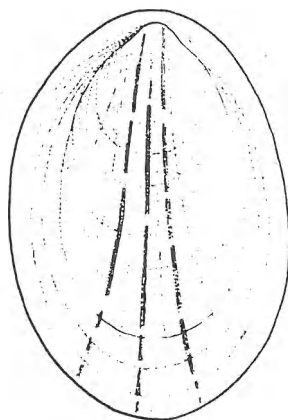
deze soort ook onderaan rotsen, waar ook nog een andere, veel kleinere soort naaktslak gevonden werd: *Goniodoris nodosa*.

We moeten ons nu wel haasten, want de vloed komt opzetten. Voor wie nog nooit aan de Bretoense kusten verbleef, is het moeilijk om zich voor te stellen met welke snelheid het water opkomt. Wie door zijn ijver tijdens het zoeken op een rotspartijtje het tij uit het oog verliest, mag wel eens zwemmend, per boot of helicopter terugkeren.

Bij onze terugkeer naar het land stuitten we nog op enkele exemplaren Zeehaas *Aplysia* sp. Deze naaktslak houdt zich meestal op in zeegras- en wervelden. Het is een planteneter die in sommige jaren veelvuldig kan voorkomen (3). In een plasje heeft René Billiau een dwerginktvisje gevonden *Sepiola atlantica*. Het is een genoegen om te zien hoe dit kleine diertje zich sierlijk voortbeweegt en zijn schutkleur tijdens het zwemmen voortdurend aanpast aan de ondergrond. Wanneer ik een Grote Mantelschelp *Pecten maximus* blijkt dit vitale diertje nog de reflex te bezit-

Tricolia pullus

Patina pellucida v. *pellucida*

ten zich al klapperend uit de voeten te maken. Het is immers een zwemmende tweekleppige. In mijn hand geraakt de mantelschelp echter niet ver. Op het slib vinden we *Turritella communis*, kanjers van 6 cm groot. Op onze stranden vinden we alleen lege huisjes, maar hier leven de diertjes in de littorale zone.

Tweede dag.

Vandaag staat een excursie naar St-Jacut-de-la-mer op het programma. Enkelen onder ons besloten ter plaatse te blijven om fauna en flora in Trébeurden verder te bestuderen. St-Jacut bevindt zich een honderdtal km oostelijker aan de kust. Het is een ingesloten stadje in een baai, waar bij laag water een strand van een tweetal km blootkomt. Enkele specifieke soorten komen hier voor. Het was dan ook daarvoor dat we de rit deden.

Te St-Jacut wordt aan oesterteelt gedaan en het is dan ook maar logisch dat we voortdurend oesterschelpen *Ostrea edulis* vinden. Wat echter ook in grote getale aanwezig is, is het Muiltje *Crepidula fornicata*, de schrik van iedere oesterkweker. Het is namelijk zo dat dit diertje zich vastzet op de oesterschelp en door de afzetting van zijn uitwerpselen de oesters verstikt en een dunne laag afzet op het aanwezige substraat, waardoor het oesterzaad zich niet kan vasthechten en kapotgaat (4). Volledige ketens van het Muiltje liggen zo maar voor het oprapen. Het spreekt vanzelf dat hier in St-Jacut ook die andere soorten in grote hoeveelheid voorkomen welke algemeen zijn voor de Bretoense kust. Wat ons echter opvalt is de veel groter wordende *Calliostoma zizyphium* en de veel platter lijkende *Patella vulgata*. De Schaalhorens staan hier duidelijk meer onder de invloed van de branding dan te Trébeurden. Waar Oesters zich op het substraat kunnen vasthechten, blijkt ook *Anomia ephippium* zich te vestigen. We vinden die dan ook op de stenen vastgehecht.

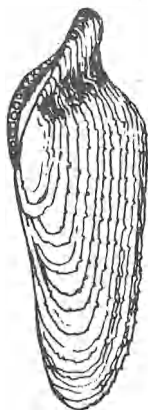
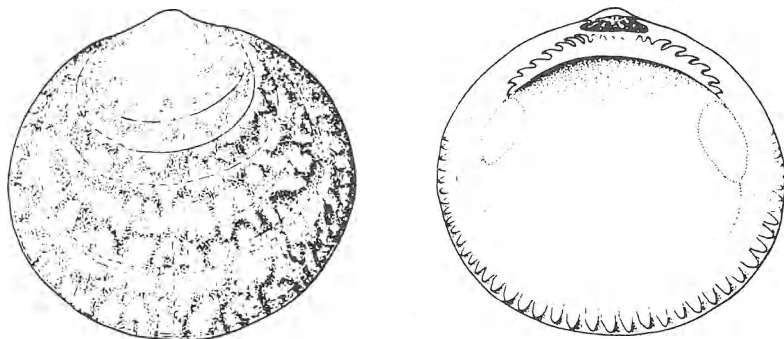

Fig. 180. *Pholas dactylus* (L.)

Tijdens onze speurtocht zijn we elkaar uit het oog verloren. Ik stuit op een slibbank waaruit dode schelpen naar boven steken. Het blijken schelpen te zijn van de Pholade *Pholas dactylus*. In de onmiddellijke nabijheid ontdek ik gaten in het slib. Graven brengt al vlug enkele *Barnea candida* boven. Ze leven zo'n 15 cm diep ingegraven in de klei. Als hier echter dub-

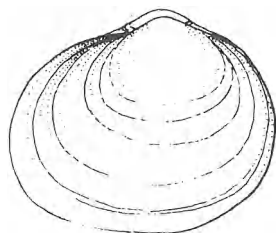
Glycymeris glycymeris

bele kleppen van *Pholas dactylus* te vinden zijn, waarom dan geen levende dieren? Graven tot op een diepte van 50 cm levert enkele levende exemplaren op, die onvermijdelijk beschadigd zijn.

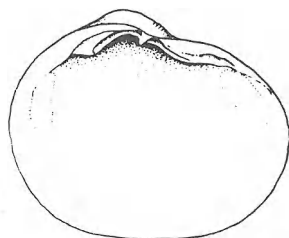
Ook hier komen de bewoners weekdieren opgraven om hun maaltijd mee aan te vullen. Vooral *Venus verrucosa* blijkt hier in trek te zijn. Tapijtschelpen en Kokkels laten ze echter ook niet liggen. Ik wandel met de schelpenvissers mee om hun vangsten te bekijken. We trekken door een zeegrasveld waarin zich *Pandora inaequalis* blijkt te bevinden. Ze liggen her en der verspreid tussen het zeegras. Een Bretoen haalt levende *Glycymeris glycymeris* boven. Ook deze gaan straks de soep in. Een Bretoen leeft als het ware met de zee.

Op vele rotsen bevindt zich een zwart korstmos *Lychna pygmaea*. Dit is de verblijfplaats voor een kleine tweekleppige: *Lasaea rubra*. Een tijdje goed zoeken leert ons dat dit diertje in massa in het korstmos leeft. Onderaan vele van deze rotsen bespeur ik achtvormige sifogaten. Hierin leven de mesheften. Een truukje om te ontdekken welke soorten hier ingegraven leven, bestaat erin om op het sifogat wat zout te strooien. Na enkele tellen komen de messen zo naar boven. Graven levert bij deze soorten niets op, want zodra je je spade in de grond steekt, trekken zij zich met hun zeer krachtige voet diep in het zand terug. De soorten die ik met het zout bovenhaal, zien er allemaal zeer donker en zwart uit. De samenstelling van de

bodem blijkt ook hier weer kleiachtig te zijn. *Ensis siliqua* (zeker?nvdr) ziet er nochtans goed uit, maar *Solen marginatus* beschikt zelfs niet meer over zijn beige tot bruine kleur. *Ensis ensis* en *E. arcuatus* leven hier ook. Ze komen echter in veel mindere getale voor dan de twee eerder genoemde soorten.

Lasaea rubra

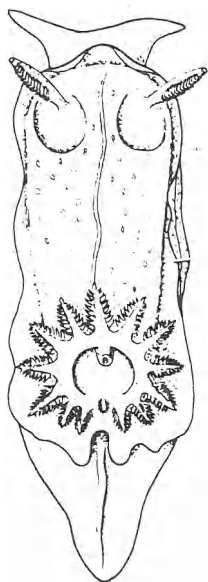

Ook hier komt de vloed nogal vlug opzetten en het is dan ook oppassen geblazen. De lokale schelpenvissers gaan met hark en emmer terug naar de kust en het lijkt mij raadzaam ze te volgen wil ik geen nat pak krijgen. Op de rotten vlak bij de kust vind ik nog *Littorina rudis*. Wanneer we elkaar bij de wagens terugvinden, blijkt Jacques een Olifantstandje *Dentalium vulgare* gevonden te hebben. Het diertje kroop rond op het slik in de oesterbanken

Guido en Katrien die die dag in Trébeurden achtergebleven zijn, hebben bij onze thuiskomst nog enkele verrassingen in petto. Het eerste is hun vissoep die ze aan het brouwen zijn. Als de Bretoenen het eten, wij dan ook, is hun motto. Onder hun meegebracht materiaal bevinden zich *Lutraria lutraria*, *Acanthocardia echinata* en *Laevicardium crassum*. Deze laatste soort wordt door onze vissers regelmatig gevangen. Op onze stranden echter vinden we alleen losse kleppen terug. Guido vond ze echter levend op het slik, in de laagste zone (nvdr. aangerold door stroming of in situ? Wie weet meer over de precieze levenswijze van dit dier?). Ze zijn veel groter dan onze dieren en hebben een prachtig kastanjebruin periostracum over de gehele schelp. Bovendien beschikken ze over een lange, slanke, maar erg krachtige voet waarmee ze zich uit zijn hand probeerden los te werken.

In de emmers van de concurrentie zag Guido ook nog de Wrattige Venusschelp *Venus verrucosa* en Artemisschelp *Dosinia exoleta*. Los op een ander slibbankje lag een doublet van *Thracia papyracea*, mogelijks uit de grond gewerkt door de strandospitters.

Op de onderzijde van een rots vond Guido nog *Ocenebra aciculata*, een kleine murexsoort met een fel roodglanzend lichaam, *Lamellaria* cf. *perspicua*, een dier met een inwendige schelp, dat daardoor verraderlijk goed op een naaktslak lijkt, nog enkele echte naaktslakjes, o.a. *Goniodoris nodosa*, en in een spleet, vastgehecht met stevige byssusdraden: een exemplaar van de Bonte Mantel *Chlamys varia*. Ook hingen er twee types legsels van naaktslakken: sluiervormige witte banden, in een spiraalband afgezet, en lange, dunne, sterk kronkelige slierten.

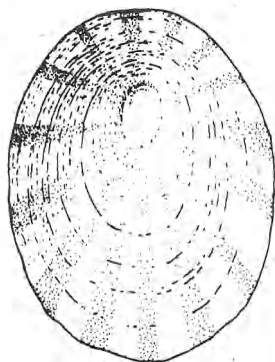
Goniodoris nodosa

Derde dag.

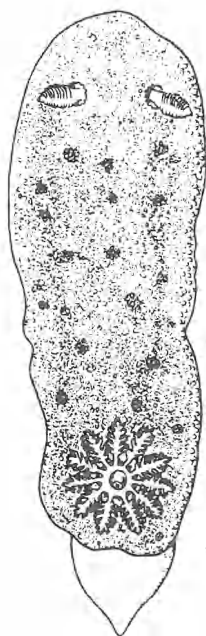
Het is vandaag pas in de namiddag eb, zodat de meesten onder ons zich naar het dorp begeven om proviand in te slaan voor de terugkeer de volgende dag.

René, Rika, Manu en Willy echter trekken er op uit om *Littorina neritoides* te zoeken. Dit kleine broertje van de alikruiken leeft in rotsspleten in de spatzone en heeft alleen nog de zee nodig om zijn eieren in af te zetten. Ze vinden ook massa's *L. saxatilis*, erg kleurrijke schelpjes die in de zonatie onder de Kleine Alikruik leeft.

Na het middagmaal gaan we op onderzoek uit naar Plage de Tresmeur en Plage de Trozoul, twee stranden die zich in de tweede baai (zuidelijkste) van ons dorp bevinden. We stuiten dadelijk op een enorm Laminariaveld en een opsomming geven van alle daarin aangetroffen organismen is titantenwerk. Guido had ter plaatse geen ogenblik rust, iedereen wilde weten welk dier of plant hij of zij gevonden had. Weekdieren waren talrijk genoeg. Onderaan stenen troffen we *Acmaea virginea* aan in het gezelschap van enkele Keverslakken: *Lepidochitona cinerea* en *Acanthochitona communis*. Van deze laatste vonden we 3 reuze-exemplaren, waarvan de grootste een lengte bereikte van om en bij de 5 cm.

Acmaea virginea

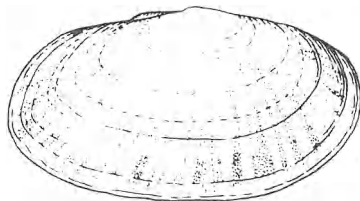
Jorunna tomentosa

Op de Laminariawieren bevonden zich natuurlijk *Patina pellucida* en *Lacuna vincta*. *Rissoa parva* vond hier ook zijn woonst. Het Naaldje *Bittium reticulatum* troffen we levend aan tussen de stenen. Op het wier *Furcellaria fastigiata* vinden we *Tricolia pullus*, een slakje wet een benig, parelglanzend operculum. Zeer regelmatig werd de Zeehaas *Aplysia* sp. en de reuzennaaktslak *Archidoris pseudoargus* gevonden, die ook de andere dagen al was gezien. Moeilijker te determineren was een klein exemplaar van *Jorunna tomentosa*, een ander naaktslakje.

Op de strook strand langs de kademuur leeft *Dosinia exoleta* ingegraven. Deze keer vonden we geen opvallende sifogaten, maar bij het graven naar wormen troffen we dit diertje aan. Willy werd de gelukkige vinder van *Chione ovata* en Pieter vond een lege schelp van *Gari depressa*. Op het strand zelf troffen we ook enkele e-

xemplaren van *Spisula solida* var. *truncata*, een Stevige Strandschelp met het uitzicht van een Halfgeknotte (?nvdr.: als de schelp er uitziet als een Halfgeknotte is het een Stevige; *Spisula* in de voetsporen van *Ensis*?). René vond nog een exemplaar van *Parvicardium minimum*, welke hij achteraf verloor. Je kunt niet alles bijhouden, moet ie gedacht hebben.

's Avonds besloten we ons verblijf met een lekkere Franse maaltijd in een plaatselijk restaurant en nadien werd nog wat nagekaart over ons verblijf. Om drie uur 's morgens was het bijna terug laag water en vier dapperen besloten een nachtwandeling te doen om een frisse neus te halen. Bij de tocht in het pikdonker troffen we enkele Bretoenen aan die met zaklamp en net inktvissen aan het vangen waren.

Gari depressa

Hun emmer zat reeds vol met *Sepia officinalis* en *Loligo vulgaris*. Ook deze die dieren zouden de smaakpapillen van enkele Franse fijnproevers gaan verwennen.

Al met al blijkt het verblijf te Trébeurden een zeer leer-

rijk geheel te vormen. Plannen zijn daarom al in de maak om er volgend jaar opnieuw op uit te trekken. Alvast één ding: de afwezigen hadden eens te meer ongelijk.

Noten

- (1) Fretter, V. & A. Graham, 1980. The prosobranch molluscs of Britain and Denmark. Part 5. p.266 e.v. (the Saxatilis Complex).
- (2) Net als bij wieren kunnen we bij sommige weekdierenfamilies zonaties aanduiden. In Bretagne blijkt dit overduidelijk voor een drietal families. Ik geef de namen op, te beginnen met de soort die zich in de hoogste zone bevindt.

Littorinidae :

Littorina neritoides
Littorina saxatilis-*L. rudis*
Littorina littorea-*L. nigrolineata*
Littorina obtusata
Littorina mariae

Patellidae :

Patella vulgata
Patella intermedia
Patella aspera

Trochidae :

Gibbula umbilicalis
Calliostoma zizyphinum
Gibbula pennanti-*G. cineraria*
Gibbula magus
Gibbula tumida

- (3) Entrop, B., 1966. De zeehaas (*Aplysia punctata* Cuvier). Vita Marina, Buikpotigen : 39-44.
- (4) Fretter, V. & A. Graham, 1981. The prosobranch molluscs of Britain and Denmark. Part 6. p.312.

G. Gezellestraat 8
8400 Oostende

(figuren ontleend aan Beedham, 1972)